

Плотніков О. В.,

кандидат юридичних наук, офіцер
відділу міжнародного права
Департаменту юридичного
забезпечення Міністерства оборони
України,

(м. Київ, Україна)

АВТОНОМНІ СИСТЕМИ ОЗБРОЄНЬ: ПЕРСПЕКТИВИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ

Сучасне поле бою характеризується все ширшим використанням автономних систем озброєння (далі – АСО), оснащених елементами штучного інтелекту чи повноцінним штучним інтелектом (далі – ШІ). ШІ вже використовується для аналізу бойової обстановки, пошуку та ідентифікації цілей, спрямування ударів дронів та безпосередньо для ураження цілей. Слід очікувати, що в наступні роки роль АСО з ШІ тільки зростатиме. Держави, що матимуть найбільш розвинуті технології АСО, очевидно, матимуть перевагу у веденні бойових дій.

За наявними повідомленнями, АСО вже використовуються на полі бою. Так, в березні 2020 року в Лівії відбулося перше смертельне ураження учасника збройного конфлікту на полі бою за допомогою повністю автономної системи озброєння, а саме БПЛА Kargu-2 [1]. Ізраїль використовує ШІ при виборі цілей під час ведення військових операцій в секторі Газа [2]. Україна скористалася ШІ, що був спеціально натренований для ударів по стратегічних бомбардувальниках, при проведенні операції “Павутина” в 2025 році [3].

Провідні держави намагаються врегулювати сферу використання АСО. В 2023 році Міністерство оборони США випустило директиву щодо автономних систем озброєння [4]. Групою китайських експертів були схвалені Пекінські принципи використання штучного інтелекту [5]. На рівні ООН Група урядових експертів з технологій, що виникають в сфері летальних автономних систем озброєння запропонувала проєкт статей щодо автономних систем озброєння, заборон та інших регуляторних заходів на підставі міжнародного гуманітарного права (далі - МГП) [6].

Широкий розвиток АСО викликає питання про їхню урегульованість засобами міжнародного права та національного законодавства. Слід визнати, що на даний момент спеціального регулювання для АСО не існує. Це, тим не менш, не означає беззаконності АСО, так само як і не створює дозволу на їхнє необмежене застосування. Вже зараз можна впевнено говорити про формування міжнародно-правового режиму АСО, що відбувається за трьома напрямками. Перший напрямок полягає в застосуванні до АСО загальних принципів МГП. Другий відображається у формулюванні понятійного апарату, пов'язаного з АСО, що, значною мірою, є універсальним для будь-яких технологій ШІ. Третій

напрямок виражається діяльності держав, спрямованій на розробку правового режиму для АСО, яка вже набула помітних доктринальних форм.

Що стосується першого напрямку, слід зауважити, що принципи МГП в збройному конфлікті є універсальними і застосовуються незалежно від наявності більш детального регулювання. На це вказує, зокрема, застереження Мартенса, що в найбільш сучасному вигляді було сформоване в Додатковому протоколі до Женевських конвенцій 1977 року (далі – Протокол I), відповідно до якого, “у випадках, не передбачених цим Протоколом або іншими міжнародними угодами, цивільні особи й комбатанти залишаються під захистом і дією принципів міжнародного права, що впливають з усталених звичаїв, з принципів гуманності та з вимог суспільної свідомості” [7, ст. 1]. Загальновизнані принципи МГП – це принципи розрізнення, гуманності, військової необхідності, пропорційності й вжиття запобіжних заходів. Реалізації цих принципів до АСО вимагає стаття 36 Протоколу I, згідно із якою “при вивченні, розробці, придбанні чи прийнятті на озброєння нових видів зброї, засобів або методів ведення війни слід визначати, чи підпадає їх застосування, за деяких або за всіх обставин, під заборони, що містяться в Протоколі або в інших нормах міжнародного права” [7, ст. 36].

Дані принципи цілком застосовні до регулювання ШІ в Україні, формування якого є другим напрямком розвитку правового режиму АСО. При застосуванні принципів слід зважати на наявні правові акти, що вже існують в національній правовій системі. Ідеться, насамперед, про Концепцію розвитку штучного інтелекту, що була затверджена Кабінетом Міністрів України. В ній, зокрема, надається визначення ШІ як “організованої сукупності сукупність інформаційних технологій із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань” [8]. Слід звернути увагу також на те, що в Україні провідну роль в розвитку правового регулювання ШІ відіграє Міністерство цифрової трансформації України (далі – Мінцифри), що підготувало так звану Білу книгу з регулювання ШІ в Україні [9]. Даний документ визначає певні попередні рамки майбутніх правових норм щодо ШІ, в тому числі, із посиланням на міжнародні зобов’язання України, право ЄС і Ради Європи. Водночас слід враховувати, що право ЄС та Ради Європи, так само як і пропозиції Мінцифри, стосуються мирного використання ШІ, та є недостатніми для його використання у воєнній сфері.

Якщо говорити про міжнародні напрацювання щодо правового регулювання ШІ у воєнній сфері, то слід звернути увагу, насамперед, на діяльність Групи урядових експертів з летальних АСО в Женеві. Зокрема, уваги заслуговує представлений в рамках Групи Проект статей щодо летальних автономних систем озброєнь, що може розглядатися як один з можливих прообразів майбутньої конвенції.

Проект не містить деяких речей, що виглядають вкрай важливим з точки зору врегулювання АСО та використання ШІ в збройних конфліктах в цілому. Зокрема, в ньому відсутнє визначення даних понять, яке, ймовірно, не бажане на міжнародному рівні у зв'язку із стрімким розвитком технологій. Натомість, Проект охоплює вже доволі конкретні вказівки щодо порядку застосування принципів МГП до АСО. Це можна проілюструвати, наприклад, переліченням в статті 4 Проекту вимог до дотримання принципу розрізнення (зокрема щодо врахування можливості присутності цивільних осіб в районах застосування АСО), або визначенням в статті 5 конкретних запобіжних заходів, які можуть бути застосовані при нападі із застосуванням АСО [10].

Підсумовуючи можна констатувати, що потреба в міжнародно-правовому регулюванні АСО добре усвідомлюється державами, і реформа за цим напрямком триває. Поєднання принципів МГП, понятійного апарату щодо ШІ, який розробляється, та напрацювань урядових експертів дозволять створити відповідне правове регулювання, як можна припускати, в форматі чергового протоколу до Конвенції про деякі види звичайної зброї, або окремої конвенції.

Список використаних джерел:

1. Letter dated 8 March 2021 from the Panel of Experts on Libya established pursuant to resolution 1973 (2011) addressed to the President of the Security Council. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N21/037/72/PDF/N2103772.pdf?OpenElement>. (дата звернення: 12.08.2024).
2. Прищепя Я. Ізраїльські військові почали застосовувати штучний інтелект при плануванні авіаударів — Bloomberg. URL: <https://suspilne.media/529927-izrailski-vijskovi-pocali-zastosovuvati-stucnij-intelekt-pri-planuvanni-aviaudariv-bloomberg/> (дата звернення: 12.08.2024).
3. Лісова А. ШІ навів дрони на вразливі місця російських літаків під час операції "Павутина" — авіаексперт. *Liga.Net*. URL: <https://news.liga.net/ua/politics/news/shi-naviv-drony-na-vrazlyvi-mistsia-rosiyskykh-litakiv-pid-chas-operatsii-pavutyna-aviaekspert> (дата звернення: 27.06.2025).
4. DOD Directive 3000.09 Autonomy in Weapon Systems. January 25, 2023. URL: <https://www.esd.whs.mil/portals/54/documents/dd/issuances/dodd/300009p.pdf> (Дата звернення: 12.08.2024).
5. Beijing Artificial Intelligence Principles. URL: <https://ai-ethics-and-governance.institute/beijing-artificial-intelligence-principles/> (дата звернення: 12.08.2024).
6. Draft articles on autonomous weapon systems — prohibitions and other regulatory measures on the basis of international humanitarian law ("IHL"). URL: https://docs-library.unoda.org/Convention_on_Certain_Conventional_Weapons_-

Group_of_Governmental_Experts_on_Lethal_Autonomous_Weapons_Systems_(2023)/CCW_GGE1_2023_WP.4_US_Rev2.pdf (дата звернення: 12.08.2024).

7. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text (дата звернення: 02.06.2025).

8. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 27.05.2025).

9. Біла книга з регулювання ШІ в Україні: бачення Мінцифри, 2024. URL: <https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/community/docs/%D0%A0%D0%B5%D0%B3%D1%83%D0%BB%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%A8%D0%86.pdf> (дата звернення: 27.06.2025).

Group of Governmental Experts on Emerging Technologies in the Area of Lethal Autonomous Weapons System. Draft articles on autonomous weapon systems – prohibitions and other regulatory measures on the basis of international humanitarian law (“IHL”) Submitted by Australia, Canada, Estonia, Japan, Latvia, Lithuania, Poland, the Republic of Korea, the United Kingdom, and the United States, 2024. URL: [https://docs-library.unoda.org/Convention_on_Certain_Conventional_Weapons_-_Group_of_Governmental_Experts_on_Lethal_Autonomous_Weapons_Systems_\(2024\)/CCW-GGE.1-2024-WP.10.pdf](https://docs-library.unoda.org/Convention_on_Certain_Conventional_Weapons_-_Group_of_Governmental_Experts_on_Lethal_Autonomous_Weapons_Systems_(2024)/CCW-GGE.1-2024-WP.10.pdf) (дата звернення: 11.06.2025).